

Kennis van natuurinclusieve verdienmodellen in de praktijk

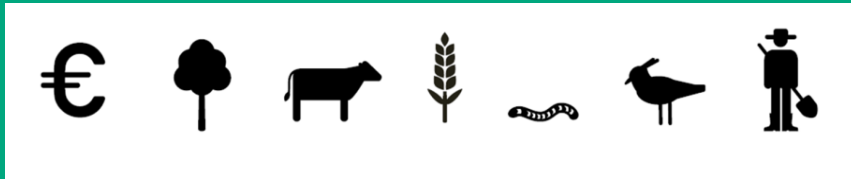
Marijke Dijkshoorn en Nico Polman

CAP 2018/C 395/ 03
Greener future for
young farmers

Natuurinclusieve verdienmodellen

Kennis in de praktijk

Inhoudsopgave

- Korte voorstelronde
- Doel van de workshop
- Op weg naar natuurinclusieve landbouw
- Routeplanner voor veranderingen in de praktijk
- Ontbrekende kennis, behoefte onderwijs

Doel van deze workshop

- Delen van kennis over natuurinclusieve verdienmodellen om toekomstige ondernemers bewust te maken van kansen en mogelijkheden voor een natuurinclusieve bedrijfsvoering.
- Doelgroep onderwijs: V(MBO), HBO.

Veel vragen natuurinclusieve landbouw

- Wat levert natuurinclusieve landbouw op?
- Welke kansen liggen er om op korte en lange termijn te verdienen aan of met natuur?
- Welke “harde” (euro’s) en “zachte” opbrengsten (plezier, inspiratie, motivatie) spelen een rol in de keuzes die gemaakt worden door de boer?
- Wat of wie is een inspiratiebron?
- Wat voor bedrijf wil een boer doorgeven aan de volgende generatie?

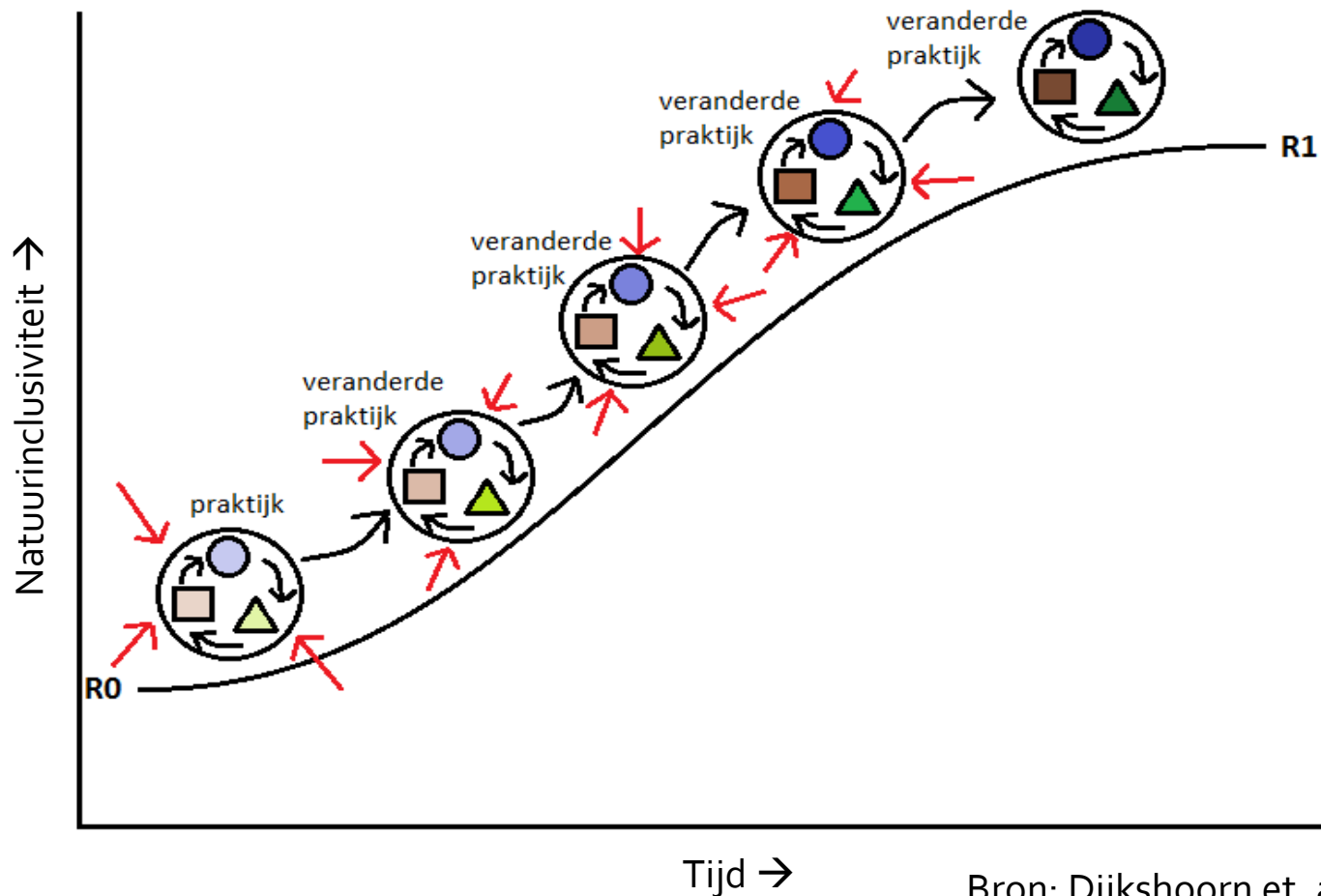
Echter.....

- Naast persoonlijke drive zal het inzetten van natuur afhankelijk zijn van de opbrengsten.
- Mogelijke inkomstenstromen en bijbehorende kosten zijn doorslaggevend voor opschaling van natuurinclusieve landbouw.
- Inzicht in natuurinclusieve maatregelen, zowel kwantitatief als kwalitatief, zorgt voor meer beweging richting natuurinclusieve landbouw.

Bron: Westerink et al., 2018

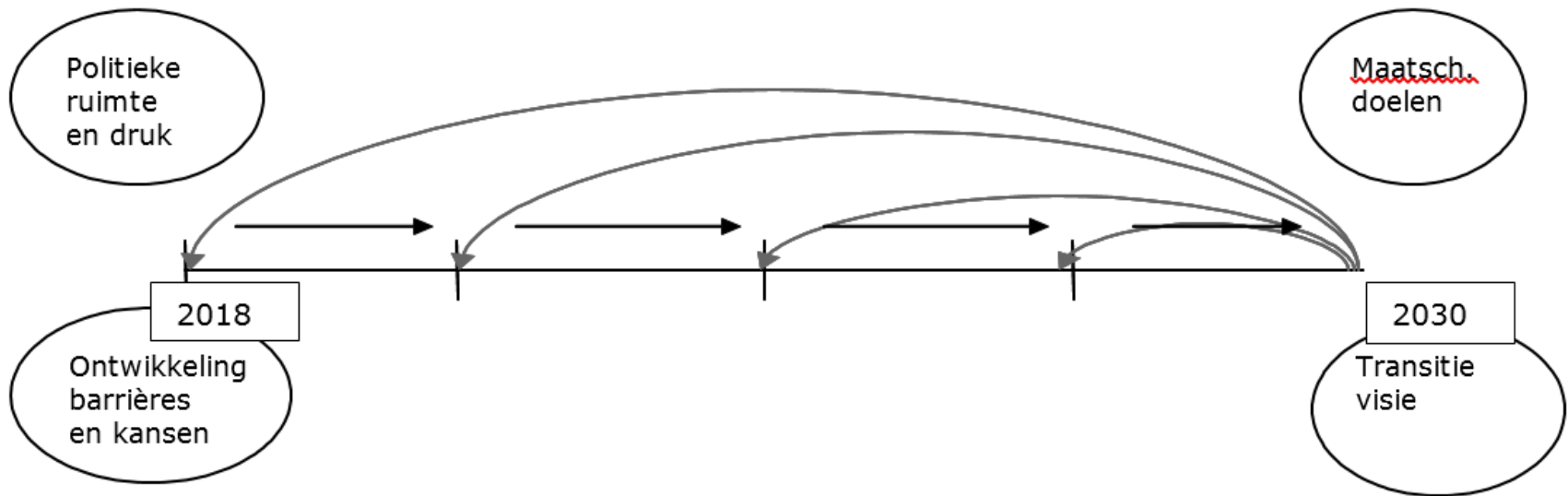
Op weg naar natuurinclusieve landbouw: een transitie

Bron: Dijkshoorn et. al, 2020

KB36: Biodiversity in a nature inclusive society, Lawrence Walter-Jones

Van niches naar mainstream

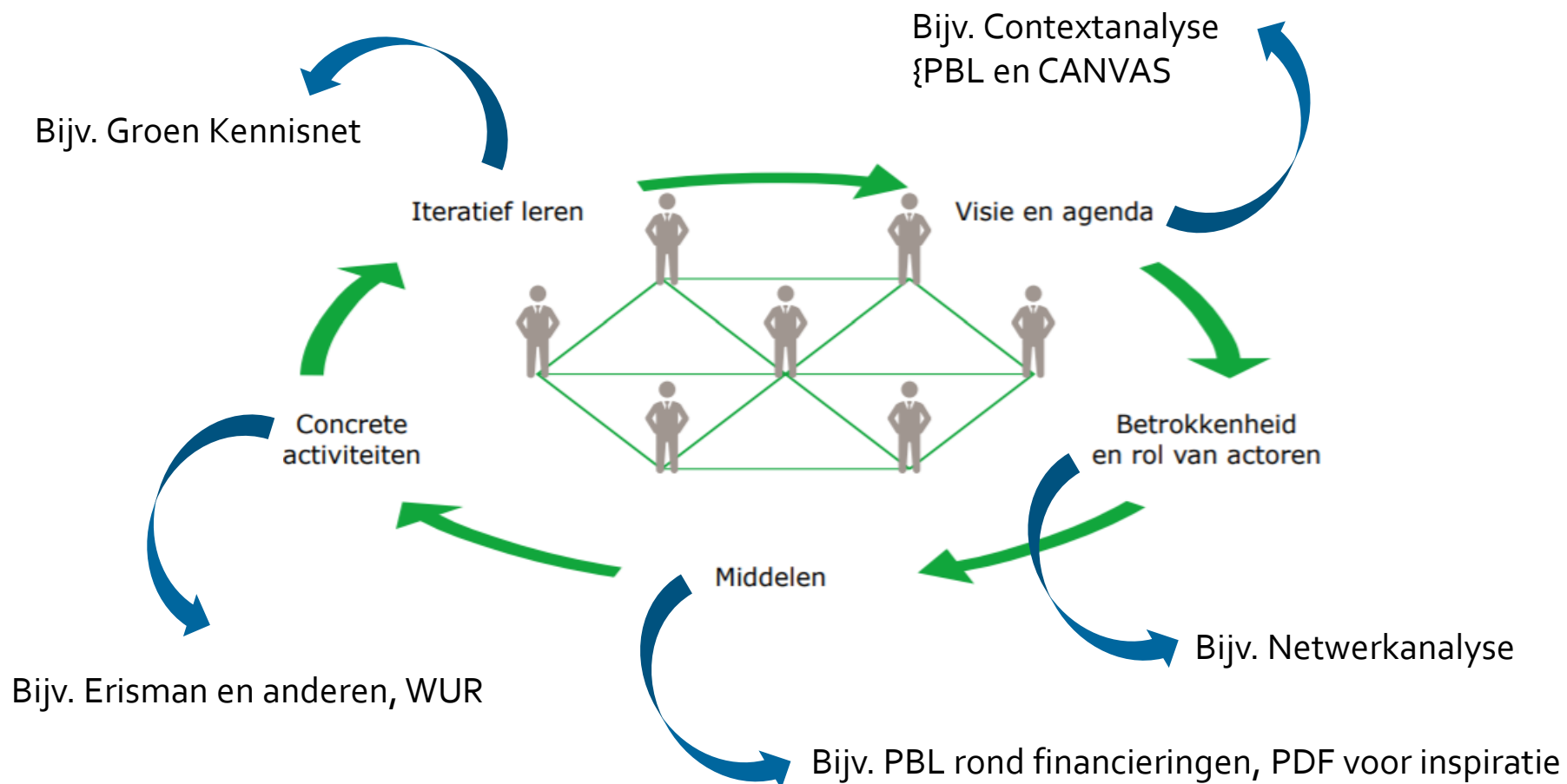

Gebaseerd op Rotmans en Kemp, 2003

Bron: Smits et al., 2019.

KB36: Biodiversity in a nature inclusive society, Lawrence Walter-Jones

Routeplanner voor verandering

Bron: Dijkshoorn et al., 2017,2019

KB36: Biodiversity in a nature inclusive society, Lawrence Walter-Jones

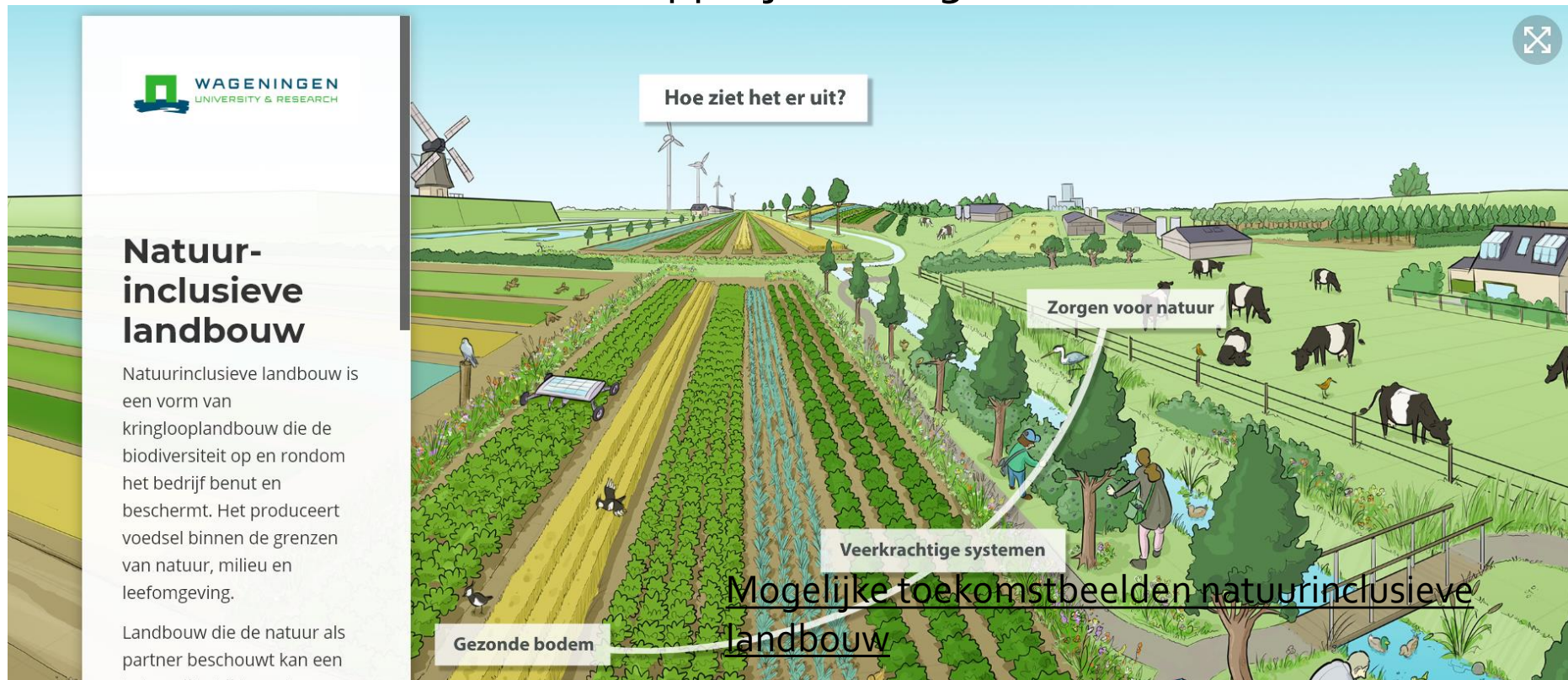

Visie bedrijf, gebied, landelijk

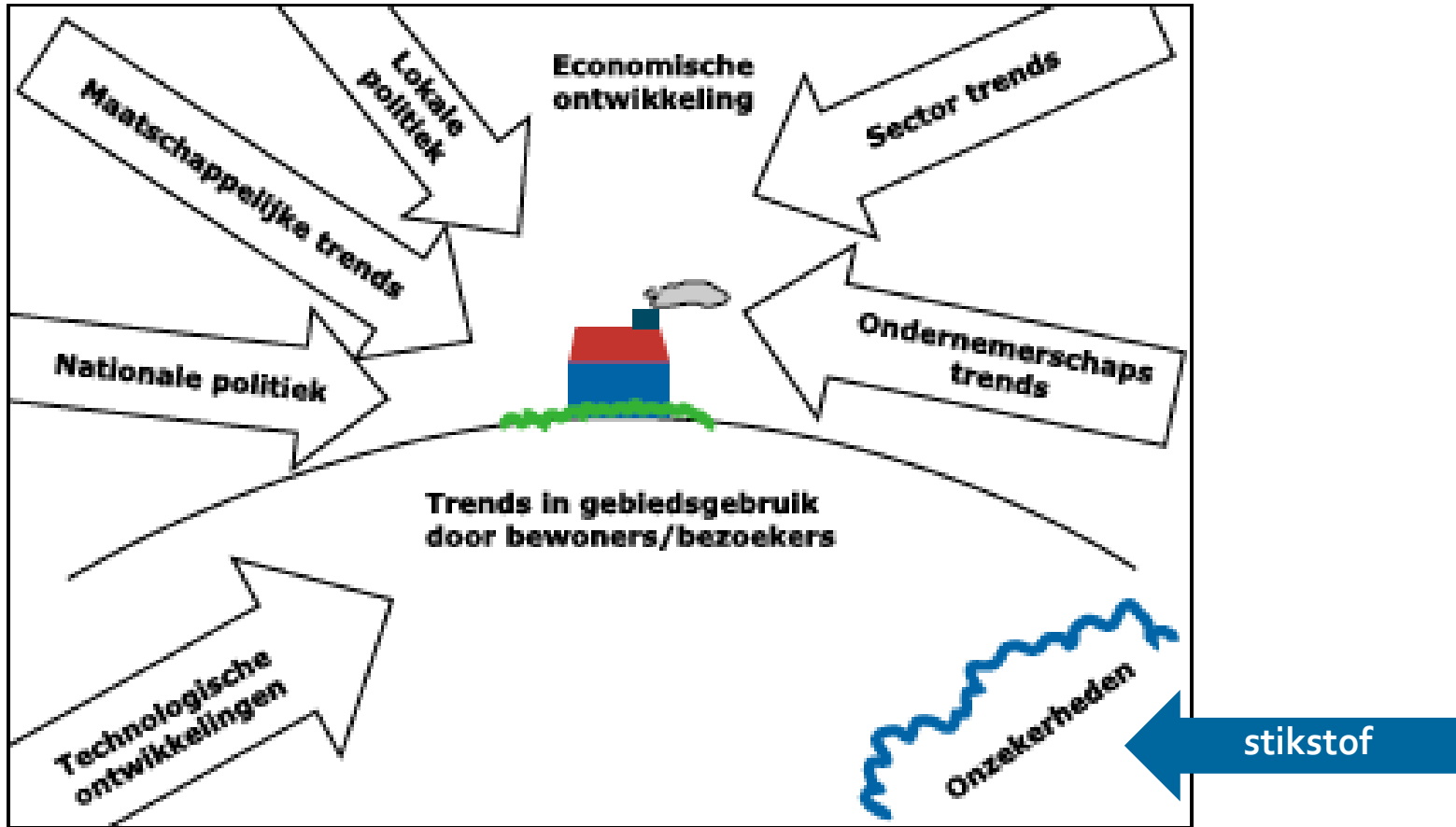
Visie natuurinclusieve landbouw

- Mogelijke toekomstbeelden natuurinclusieve landbouw
- Natuurinclusieve landbouw: van niches naar mainstream
- LNV visie 'Waardevol en verbonden'
- Realisatieplan visie LNV: Op weg met nieuw perspectief
- Het voeren van maatschappelijk dialoog

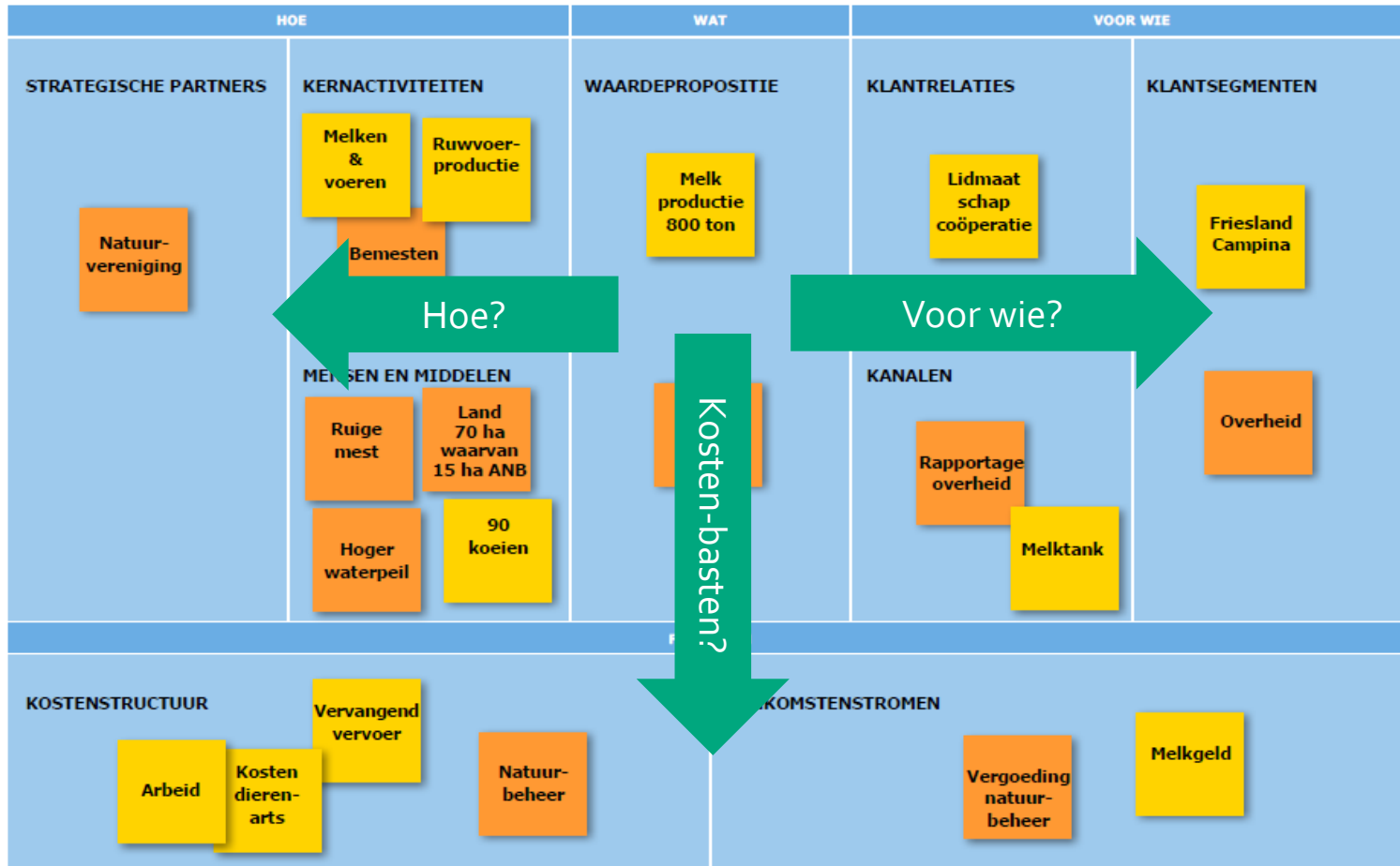

Opdracht: Waar wil ik heen met mijn bedrijf?

Contextanalyse

.... om visie weer te geven

Veerkracht businessmodel

A

Vraag	Bouwsteen	Onzekerheden				
		1	2	3	4	5
		WET- EN REGEL GEVING	NIEUWE INNOVATIES BIJ COLLE- GA'S	NIEUWE STRATEGIE LEVERAN- CIER		
Wat?	Waarde propositie					
Voor wie?	Klantsegmenten					
	Klantrelaties					
	Kanalen					
	Kernactiviteiten					
Hoe?	Mensen en middelen					
	Strategische partners					
	Inkomsten stromen					
	Kosten- baten					

B

Vraag	Bouwsteen	Onzekerheden				
		1	2	3	4	5
		WET- EN REGEL GEVING	NIEUWE INNOVATIES BIJ COLLE- GA'S	NIEUWE STRATEGIE LEVERAN- CIER		
Wat?	Waarde propositie					
Voor wie?	Klantsegmenten					
	Klantrelaties					
	Kanalen					
	Kernactiviteiten					
Hoe?	Mensen en middelen					
	Strategische partners					
	Inkomsten stromen					
	Kosten- baten					

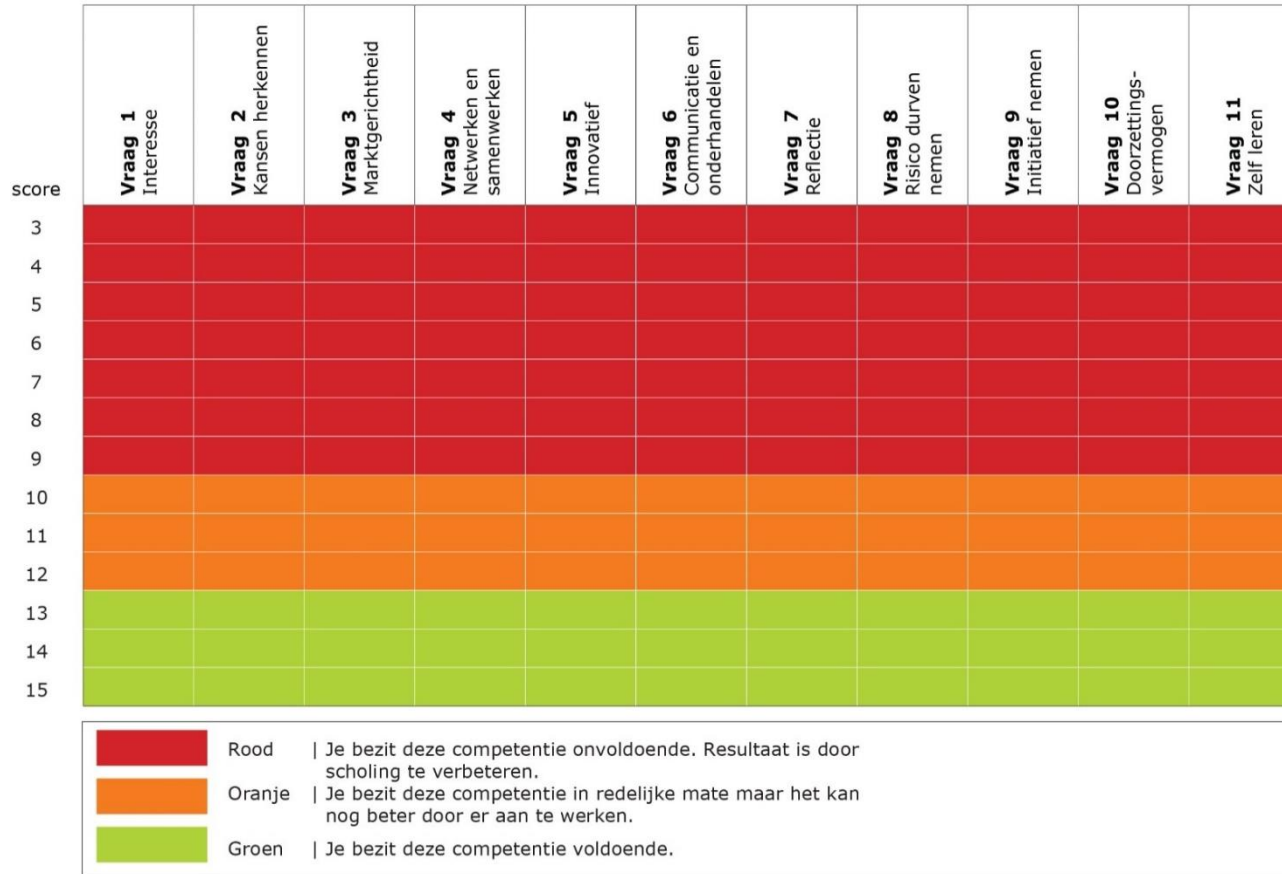
stikstof

Bron: Polman en Dijkshoorn (red.), 2019.

Opdracht kansenscanner (V)MBO

Is natuurinclusieve landbouw iets voor mij?

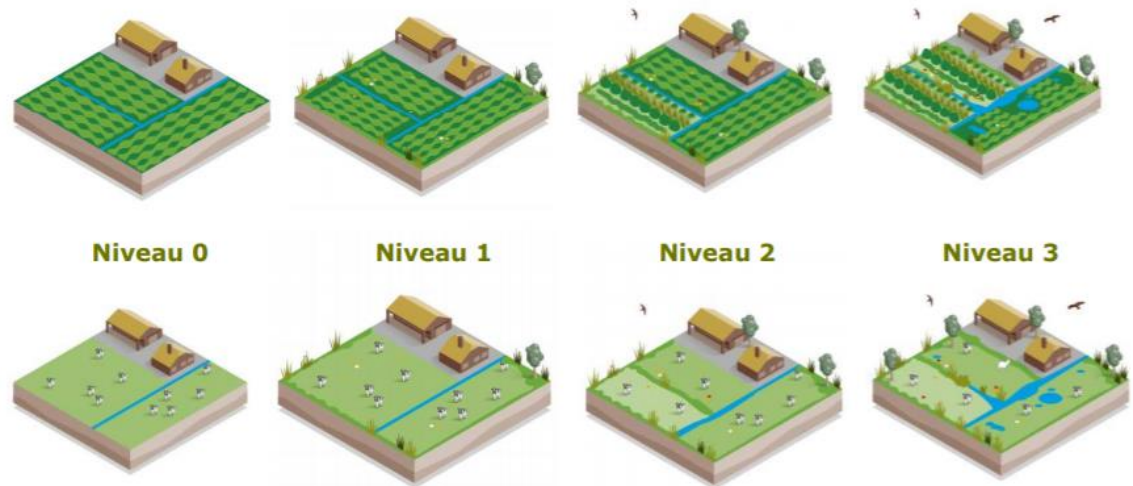

Hoe natuurinclusief zijn we nu?

Zelfclassificatie over de natuurinclusiviteit van je eigen bedrijf.

	Regulier	NIL rand	NIL helft	NIL heel
Akkerbouw	46%	40%	11%	4%
Melkvee	39%	42%	11%	8%
Gemengd	38%	42%	13%	8%

Bron: Bouma et al., 2019

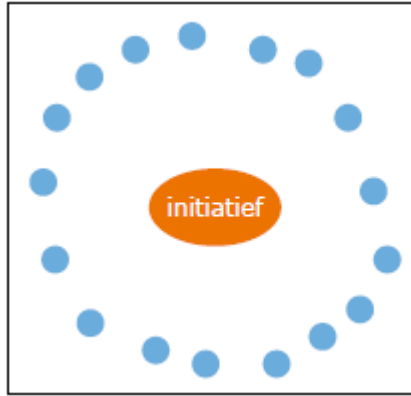
Het betrekken van stakeholders

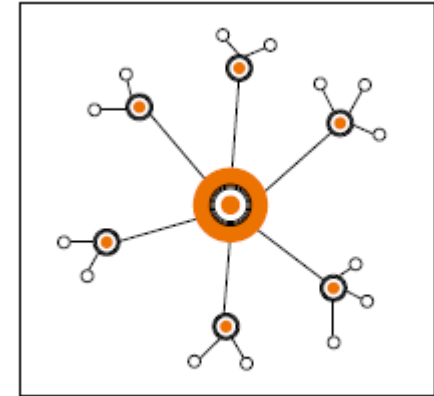
Netwerkanalyse

A

B

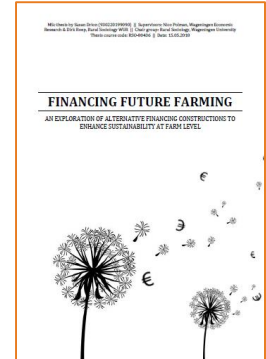
C

Breng het netwerk voor landbouw met natuur in kaart

Voorwaarden voor succesvolle realisatie

Voorwaarden aan financiering voor succesvolle realisatie:

1. Persoonlijkheid van de boer
2. "Vriendelijk" profiel bedrijf
3. Sterk netwerk
4. Lage rente bij de bank

Bron: Drion, 2018

"Ik vond de crowdfunding super speciaal. Ik had nooit verwacht dat 300 mensen daadwerkelijk geld zouden overmaken. En ze deden het! Toen hadden we 300 mensen aan onze kant, dat zijn veel sterke mensen."

Marcel Schoenmakers

Voorbeeld

"Zonder de eindeloze inbreng van vrijwilligers en het vertrouwen van financiers was dit nooit gelukt. Ook hier staat dankbaarheid weer centraal."
IJsbrand Snoeij

Let op: Verder onderzoek is nodig om uit te vinden voor wie en onder welke omstandigheden de elementen van best practices zijn op te schalen.

Bron: Drion, 2018

Middelen

Financiële situatie €

Samenhang inschatting financiële situatie, risicohouding en leeftijd respondent

	22-49 jaar	50-55 jaar	56-82 jaar
Akkerbouw			
<i>Oordeel financiële positie bedrijf (vraag 17)</i>			
Behoorlijke schuldenlast, rendabel & grote schuldenlast, wisselend rendabel	42%	22%	19%
<i>Ik ben in de financiële positie dat ik risico's kan nemen (vraag 18.1)</i>			
Helemaal eens & eens	46%	47%	39%
<i>Ik geef de voorkeur aan zekerheid boven onzekerheid (vraag 18.3)</i>			
Helemaal eens & eens	49%	51%	68%
Melkvee			
<i>Oordeel financiële positie bedrijf (vraag 17)</i>			
Behoorlijke schuldenlast, rendabel & grote schuldenlast, wisselend rendabel	57%	46%	42%
<i>Ik ben in de financiële positie dat ik risico's kan nemen (vraag 18.1)</i>			
Helemaal eens & eens	31%	34%	40%
<i>Ik geef de voorkeur aan zekerheid boven onzekerheid (vraag 18.3)</i>			
Helemaal eens & eens	66%	65%	62%

Bron: Bouma et al., 2019

Kostenbesparing €

Overtuiging dat natuurinclusieve landbouw leidt tot kostenbesparing.

	Regu- lier	NIL rand	NIL helft	NIL heel
Akkerbouw				
<i>Kan investeren in natuurinclusieve landbouw leiden tot kostenbesparing? (vraag 11)</i>				
Ja (ervaring eigen bedrijf en/of gezien bij ander)	2%	3%	11%	11%
Jawel, maar kostenbesparing is beperkt	22%	35%	44%	22%
Nee, ik geloof niet dat dat zo is	36%	19%	7%	11%
Melkvee				
<i>Kan investeren in natuurinclusieve landbouw leiden tot kostenbesparing? (vraag 11)</i>				
Ja (ervaring eigen bedrijf en/of gezien bij ander)	1%	3%	10%	21%
Jawel, maar kostenbesparing is beperkt	15%	30%	37%	27%
Nee, ik geloof niet dat dat zo is	49%	24%	10%	21%
Gemengd				
<i>Kan investeren in natuurinclusieve landbouw leiden tot kostenbesparing? (vraag 11)</i>				
Ja (ervaring eigen bedrijf en/of gezien bij ander)	1%	2%	11%	13%
Jawel, maar kostenbesparing is beperkt	12%	35%	32%	26%
Nee, ik geloof niet dat dat zo is	48%	27%	32%	17%

Bron: Bouma et al., 2019

Financiering natuurinclusief

- Hoe en waarom financieringsvormen goed werken, hoe ze zijn elementen hieruit mogelijk 'best practices' kunnen zijn.
- Er zijn vijf opties voor best practices gevonden:
 1. Gebruik van certificaten die als eeuwigdurende obligaties functioneren.
 2. Het gebruik van erfpacht en hoevepacht constructies.
 3. Het stapelen van financiering.
 4. Het samenwerken met aandeelhouders.
 5. Leningen.
- Drion concludeert dat alternatieve financieringsvormen boeren in staat kunnen stellen te verduurzamen.

Bron: Drion, 2018

Inspiratie

Nico Polman en Marijke Dijkshoorn (red), 2019.

Verdienmodellen natuurinclusieve landbouw

<https://edepot.wur.nl/501143>

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

April 2019

Inspiratie: van perceelrand tot voedselbos

Eten uit het bos

Gezonde grond, gezonde planten, gezonde mensen

Met zijn pas aangelegde voedselbos, keert Emiel van de Vijver uit Graauw bijna terug naar de oertijd. Geen bestrijdingsmiddelen of andere moderne landbouwtechnieken en alles in zijn bos brengt eten op: van kiwi's en bessen tot meerjarige prei en amandelen. Er wordt gewerkt met meerjarige planten. In een voedselbos hangen drie belangrijke pijlers met elkaar samen: voedselproductie, natuurherstel en recreatiewaarde. Efficiënt beheer en het financiële plaatje hangen hier nadrukkelijk mee samen. Het zelf gekweekte voedsel gebruikt Van de Vijver voor de kookworkshops die hij op zijn erf geeft. Een deel ervan verkoopt hij in zijn biologische winkel. Voor het project ontving hij Europese subsidie. De gemeente Hulst en de Provincie Zeeland betaalden ook mee.

Anders denken, anders planten

Van de Vijver kreeg de unieke gelegenheid het boerderijtje van de buren te kopen. In een voedselbos kan een rijke collectie van noten en fruit samen met een rijke collectie aan vaste groenten worden aangeplant. Het verschil tussen (biologische) akkerbouw en de voedselbosmethode is dat op een akker vaak eenjarige planten staan en in een voedselbos juist meerjarige planten. Bij reguliere akkerbouw start men elk jaar weer met kale akker. Dat kost echter erg veel brandstof, en dus CO₂, om telkens weer met een 'schone lei' te beginnen. In een voedselbos werk je met vaste planten en kijk je seizoen na seizoen welke natuurlijke processen je kunt benutten voor nieuwe productie. Oud hout is bijvoorbeeld erg geschikt om kiwi's langs te leiden of voor de groei van (eetbare) paddenstoelen.

Herstellende landbouw

Een lezing van Mark Sheppard tijdens het Food4All festival Wageningen in 2015 en het boek 'Herstellende landbouw' deed Emiel beseffen dat de huidige manier van gangbaar landbouw bedrijven onder andere zorgt voor uitputting van gronden en reductie van het vogelbestand. Hij geeft deze inzichten nu ook zelf door tijdens de rondleidingen en diners op zijn bedrijf en merkt dat dit de bezoekers erg aanspreekt. Voorafgaand is er veel 'gedoe' geweest met vergunningen. 'Als ondernemer wil je een idee snel kunnen realiseren, maar Provincie en gemeente wilden eerst onderzoeken afwachten alvorens de kookstudio kon worden gerealiseerd', aldus Emiel. Gelukkig staat alles er nu en heeft 1 jaar voedselbos ook Emiel weer veel nieuwe kennis opgeleverd.

EMIEL EN SONJA VAN DE VIJVER

akkerbouwer

"Eigenlijk is het heel simpel. Je moet alles één keer planten en de natuur doet verder haar werk."

ZEEUWSE AKKER

Graauw

Biologisch akkerbouwbedrijf Zeeuwse Akker. Er worden aardappels, bloemkolen, rode bieten, broccoli, pastinaak, pompoen en wortels in drie kleuren geteeld. Sinds 2017 is er naast de Zeeuwse Akker een voedselbos aangelegd. Er is gestart met 1,5 hectare en het is de bedoeling dat er ruim honderd soorten verbouwd gaan worden.

specifieke soorten

landschap

functionele biodiversiteit

Concrete activiteiten

Concrete activiteiten

- Mogelijke maatregelen voor natuurinclusieve landbouw, Erisman et al. 2017, 2019.
- Groenbemesters
Molendijk et al., 2019

Dossier

Dossier

Groenbemesters

De keuze voor groenbemesters is van veel factoren afhankelijk zoals bodemeigenschappen en gewasrotatie. Om studenten te laten kennismaken met de problematiek wordt er in een WURKS-project een lesmateriaal ontwikkeld in de vorm van een handboek, factsheets, powerpointpresentatie voor het onderwijs en opdrachten.

Kernpublicaties

- [Handboek](#)
- [Factsheets](#)
- [Powerpointpresentaties](#)

Casussen

- [Lespakket groenbemesters](#)

Contact

Reageren op dit dossier?

Stuur je reactie naar:
servicedesk@groenkennisnet.nl

Voor meer informatie over dit onderwerp kun je contact opnemen met:

- [Wiepie Haagsma](#)
- [Leendert Molendijk](#)

Actueel

- [Inzaai van vanggewassen na maïs](#)

Groenbemesters

- Groenbemesters waarom en hoe
- Keuze groenbemesters
- Kruisbloemigen
- Grasachtigen
- Vlinderbloemigen
- Overige groenbemesters
- Mengsels groenbemesters
- N-vanggewas na mais
- Bewerken van groenbemesters
- Regelgeving
- Missende informatie

Molendijk et al., 2019

→ Maar ook factsheets, PowerPoints en lesmateriaal HBO / MBO (akkerbouw, melkvee)

Leerboek natuurinclusieve landbouw

▼ Leerboek Natuurinclusieve Lan...

- Natuurinclusieve landbouw, w...
- Inspirerende voorbeelden
- Agrobiodiversiteit
- Maatregelen
- Verdienmodellen
- Aan de slag

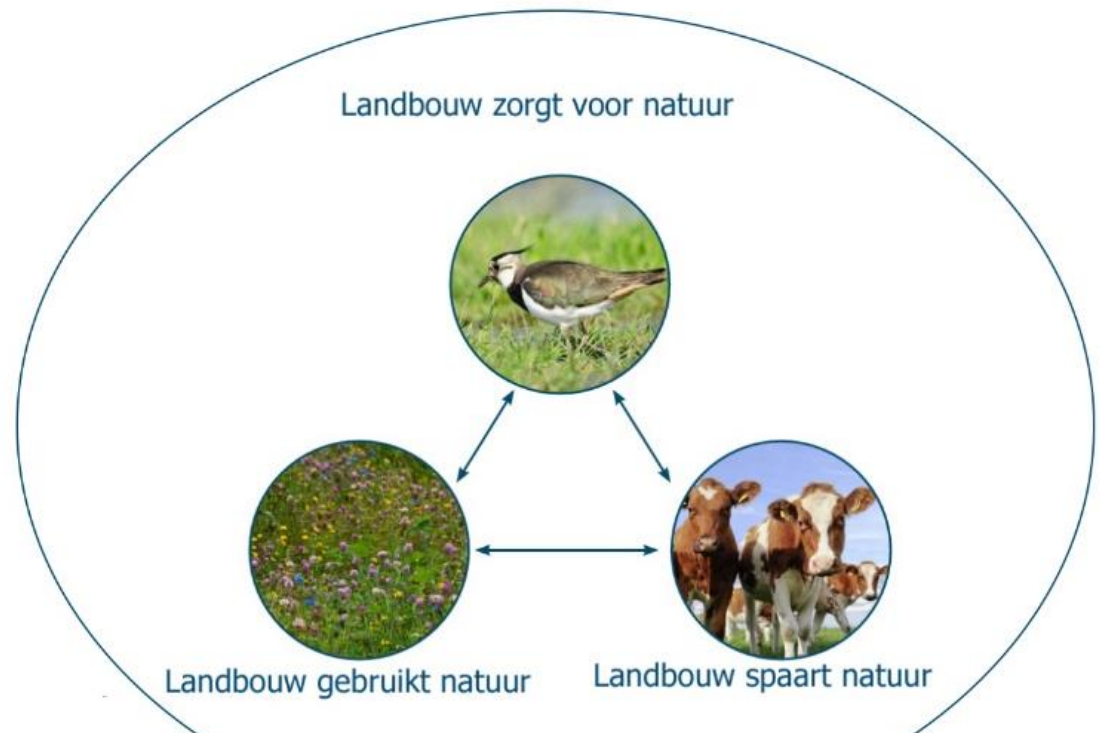
▼ HBO Natuurinclusieve landbouw

- Opdrachten maatschappelijke...
- Opdracht natuurinclusief bedri...
- Voortschrijdend inzicht in opb...
- Colofon

Leerboek Natuurinclusieve Landbouw (V)MBO / HBO

Het doel van het leerboek is studenten in vmbo en mbo inzicht te geven in de mogelijkheden van natuurinclusieve landbouw. Hoe kun je op je bedrijf rekening houden met natuur? Of hoe kun je natuur integreren in je bedrijfsvoering? Naast informatie vind je in dit leerboek daarom ook opdrachten, hulpmiddelen en verdiepende leerstof.

Verdienmodellen

Leerpunten: ontwikkeling verdienmodellen

- De 31 verdienmodellen laten een grote diversiteit in natuurinclusief ondernemen zien: verschillende ondernemers, bedrijven en locaties.
- Belangrijke motivaties om natuurinclusief te ondernemen zijn: affiniteit met de natuur, inkomen realiseren, continuïteit van het bedrijf, plezier in het werk.
- De ontwikkeling van een natuurinclusief verdienmodel kost tijd.
- Vele aanknopingspunten in het bedrijf lenen zich voor de ontwikkeling van een natuurinclusief verdienmodel. Voorbeelden van aanknopingspunten zijn de huidige bedrijfsvoering, veranderende omgeving, 'vernieuwde' samenwerking, bodem, water, biodiversiteit.
- Creativiteit, durf, leren en experimenteren zijn doorslaggevend voor een nieuw verdienmodel.

Nico Polman en Marijke Dijkshoorn (red), 2019

Leerpunten: toepassing van kennis

- Een goed netwerk is belangrijk voor succes zoals burens, ketenpartijen, waterschap, provincie, onderzoek en onderwijs.
- Beschikbaarheid van de juiste kennis is essentieel voor natuurinclusief ondernemen.
- Het formuleren goede kennisvragen door de ondernemer is doorslaggevend voor bruikbare antwoorden.
- Het afstemmen van agenda's kost tijd, bijvoorbeeld tussen een ondernemer en onderzoeker.
- Net zoals de diversiteit in verdienmodellen is ook de diversiteit in mogelijke kennisvragen groot: van marktanalyses tot agronomisch onderzoek
- De vorm van kennisondersteuning kan op verschillende manieren: kort (mondeling) verslag, een PowerPoint, een gesprek, deelname aan een bijeenkomst door een expert.
- Het is cruciaal om juiste kennis te betrekken op het goede moment in het ontwikkelen van het verdienmodel.

Nico Polman en Marijke Dijkshoorn (red), 2019

Verder lezen....

- WIKI leerboek natuurinclusieve verdienmodellen voor V(MBO), HBO
- Polman en Dijkshoorn (red.), 2019. Natuurinclusieve verdienmodellen
- Kennisdossier Natuurinclusieve Landbouw
- Molendijk et al., 2019. Handboek Groenbemesters, kennisdossier Groenbemesters
- Gies et al., 2019. Mogelijke toekomstbeelden natuurinclusieve landbouw
- Smits et al., 2019. Natuurinclusieve landbouw: van niches naar mainstream.
- Dijkshoorn et al., 2019. Het voeren van maatschappelijk dialoog
- Westerink et al., 2018, Boeren in beweging
- Bouma et al., 2019. Financieringsbehoefte natuurinclusieve landbouw
- Drion, 2018. Financing future farming
- Dijkshoorn et. al, 2020. In preparation.
- LNV visie 'Waardevol en verbonden'
- Dijkshoorn et al., 2017, 2019. Groen in de stad
- Hens Runhaar et al., 2018. Self-initiated nature conservation by farmers: an analysis of Dutch farming, International Journal of Agricultural Sustainability, 16:6, 486-497
- Erisman et al., 2017, 2019. Mogelijke maatregelen.

Het overzicht is niet uitputtend maar geeft inzicht in de huidige stand van zaken.

Meer informatie?

Marijke Dijkshoorn, Marijke.dijkshoorn@wur.nl
Nico Polman, Nico.polman@wur.nl